

VNS 2/2026 vp Valtioneuvoston ajankohtaiselonteko ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muutoksesta

Asiantuntijalausunto

Matti Pesu, vanhempi tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

Tämä kirjallinen lausunto keskittyy erityisesti Suomi–Yhdysvallat-suhteen arviointiin valtioneuvoston ajankohtaiselonteon linjausten pohjalta. Selonteossa (s. 5) listatuista, sen laatimista perustelevista muutostekijöistä käytännössä kaikki liittyvät suorasti tai epäsuorasti presidentti Donald Trumpin toisen kauden toimiin, jotka ovat myös Suomen kannalta merkittävin turvallisuuspoliittinen epävarmuustekijä lyhyellä aikavälillä.

Selonteon Yhdysvallat-linjauksissa tehdään pientä retorista pesäeroa Yhdysvaltain toimiin. Asiakirjassa (s. 5) muun muassa todetaan, että "Yhdysvalloissa kansallisia etuja edistetään uudella tavalla ja politiikkaa ohjaa aiempaa vahvemmin transaktionaalisuus, mihin liittolaisten on välttämätöntä vastata omien etujensa ja arvojensa mukaisesti". Samalla selonteko (s. 12) painottaa, että "Yhdysvallat arvioi liittolaisiaan näiden tuottaman hyödyn näkökulmasta."

Selonteon arvio Yhdysvaltain linjamuutoksesta ei kuitenkaan johda päätelmään, että kahdenvälisen suhteen ylläpitoa tulisi muuttaa. Asiakirjan mukaan (s. 11) Yhdysvallat on edelleen Euroopan turvallisuuden kannalta keskeinen, pitkäaikainen liittolainen, ja se toteaa, että "Suomen yhteistyö Yhdysvaltojen kanssa on läheisempää kuin koskaan" ja että "Suomen tavoitteena on edelleen jatkaa pitkäjänteisesti Suomen ja Euroopan ulko- ja turvallisuuspoliittisia sekä taloudellisia etuja edistävän yhteistyön vahvistamista". Asiakirja (s. 12) myös mainitsee, että "Suomi tuo Yhdysvaltojen suuntaan esiin luotettavuuttaan liittolaisena, vahvaa puolustuskykyään ja sitoutumistaan puolustusmenojen kasvattamiseen, arktista osaamistaan ja sijaintiaan, teknologiaosaamistaan sekä toimivaa kaupallistaloudellista yhteistyötä" ja että kahdenvälinen suhde on läheinen sekä "poliittisen tason yhteydet ja vuoropuhelu tiiviimpiä kuin koskaan".

Selonteosta on hahmoteltavissa, että Suomi pyrkii hoitamaan Yhdysvallat-suhdetta kolmen toisistaan riippuvaisen raiteen kautta.

Ensimmäinen raide liittyy henkilösuhteisiin ja erityisesti tasavallan presidentin ja Yhdysvaltain presidentin välisiin suhteisiin — selonteossa (s. 12) todetaan, että "henkilösuhteiden merkitys valtioiden välisten suhteiden kannalta on noussut uudelle tasolle". Suhteen funktio on yhtäältä luoda Suomen etuja edistävää poliittista pääomaa tämänhetkisessä poikkeuksellisen henkilöityneessä Yhdysvaltain poliittisessa järjestelmässä sekä toisaalta toimia osana muiden eurooppalaisten valtioiden suhteita transatlanttisena kriisinhallintakanavana huomattavien poliittisten jännitteiden hallinnassa. Puhtaasti kahdenvälisestä näkökulmasta Suomen painoarvo Yhdysvaltain suhdekokonaisuudessa on rajallinen ja sidoksissa siihen, pysyvätkö Eurooppaan liittyvät asiat Valkoisen talon turvallisuuspoliittisella asialistalla.

Toinen Yhdysvallat-raide liittyy puolustukseen. Selonteossa mainitaan sekä Suomen vahva puolustus, sitoutuminen puolustusmenoihin, arktinen osaaminen että Suomen sijainti. Linjaus kytkeytyy erityisesti kahteen Trumpin hallinnon puolustuspoliittiseen kehityskulkuun: kotimaan (*homeland*) puolustuksen korostumiseen sekä liittolaisten jakamiseen malliliittolaisiin ja vapaamatkustajiin. Suomen arktinen sijainti ja läheisyys Venäjän ydinasevoimiin tekevät siitä — ja koko Pohjois-Euroopasta — strategisesti merkittävän Yhdysvaltain kotimaalle, jonka puolustamisen näkökulmasta Euroopan arktinen alue on yksi mahdollinen iskuvektori Pohjois-Amerikkaan. Tämä tekee Suomesta kiinnostavan vähintään tiedustelun kannalta, mutta yksistään Suomen sijainnin merkitystä yhteistyön ajurina ole syytä ylikorostaa. Myös tällä hetkellä Yhdysvaltain puolustushallinto tarkastelee Yhdysvaltain sotilaallisia intressejä edelleen laajemmasta Euroopan voimatasapainon ja vakauden ylläpidon näkökulmasta, vaikka Euroopan painoarvo amerikkalaisten strategisissa laskelmissa on kiistatta laskenut.

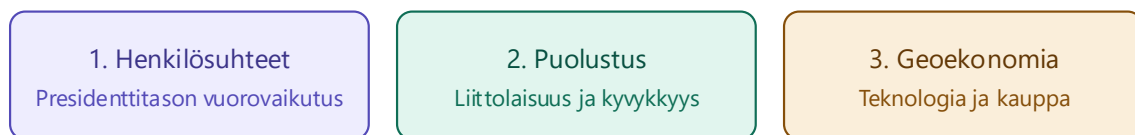
Trumpin toisella kaudella hänen hallintonsa edustajat ovat useassa eri yhteydessä lukeneet Suomen niiden malliliittolaisten joukkoon, joiden kanssa tehtävää yhteistyötä Washington on sanonut priorisoivansa. Kysymys on Yhdysvaltain näkökulmasta ennen kaikkea periaatteellinen, ja siksi sinänsä karkealla ja harhaanjohtavalla bruttokansantuotteeseen suhteutetulla puolustusmenojen esitystavalla on huomattava poliittinen merkitys transatlanttisten liittolaissuhteiden ylläpidossa.

Kolmanneksi Suomi-Yhdysvallat-suhteiden raiteeksi voidaan nostaa geoekonomia eli talouden valtapoliitiikkaan ja strategiaan kysymyksiin liittyvät seikat, joihin selonteko viittaa teknologiaosaamisella ja toimivalla kaupallistaloudellisella yhteistyöllä. Yhdysvaltain näkökulmasta liittolaiset tuovat tällä sektorilla lisäarvoa vahvistamalla sen teknologisia heikkouksia suhteessa keskeiseen suurvaltavastustajaansa Kiinaan.

Suomen pyrkimys ylläpitää Yhdysvallat-suhteet tiiviinä on edelleen sen kansallisen edun mukaista. Eurooppa — Suomi mukaan lukien — on turvallisuuspoliittisesti riippuvainen Yhdysvalloista parhaassakin tapauksessa pitkälle 2030-luvulle. Kaksinapaistuvassa, Yhdysvaltain ja Kiinan dominoimassa maailmassa Eurooppa ei edes halutessaan pääse Yhdysvaltoja pakoon. Siksi paras keino on pyrkiä ylläpitämään rakentavia suhteita Washingtoniin. Vaikka kansalliskonservatiiviset, Eurooppaan ja Euroopan unioniin kriittisesti

suhtautuvat voimat ovat tulleet osaksi Yhdysvaltain poliittisia virtauksia, transatlanttinen suhde on pidemmällä aikavälillä edelleen mahdollista rakentaa tasapainoisesti tavalla, joka palvelee sekä Euroopan että Yhdysvaltain turvallisuusetuja. Otsikkoystävällisiin mutta selitysvoimaltaan puutteellisiin "Nato on kuollut" -tyyppisiin iskulauseisiin on syytä suhtautua kriittisesti, vaikka transatlanttinen suhde elää toisen maailmansodan jälkeisen historiansa vakavinta kriisiä.

Suomi–Yhdysvallat-suhteen kolme raidetta

Suomen kolmiraiteisen strategian onnistumismahdollisuudet riippuvat siitä, missä määrin perustellut, strategisesti järkevät, maailmanjärjestyksen muutokseen liittyvät turvallisuusintressit ajavat Trumpin johtaman Yhdysvaltain politiikkaa. Tilanteessa, jossa Yhdysvallat harkiten ja koordinoitusti vähentää sotilaallista läsnäoloaan Euroopassa kyetäkseen vastaamaan turvallisuushaasteisiin muualla, Suomi voi olla keskeinen osa eurooppalaistuvaa Natoa ja vahvempaa eurooppalaista vastuunkantoa. Samalla se voi kyetä tarjoamaan Yhdysvalloille teknologisia ja kaupallisia ratkaisuja, jotka vahvistavat sen asemaa suhteessa Kiinaan, jonka maailmanpoliittisiin ambitiioihin Suomessa on syytä suhtautua epäillen.

Suomen on kuitenkin varauduttava myös siihen, että järkevä asiointi Yhdysvaltain kanssa vaikeutuu Trumpin kauden toisella puoliskolla. Maan henkilökeskeisemmäksi muuttunut turvallisuuspoliittinen agenda ja sitä toteuttava, aiempaa riisutumpi ja myös ammattitaidoltaan heikompi hallintokoneisto reagoivat presidentti Trumpin impulsseihin, joista osa on ollut Euroopalle suoranaisesti vaarallisia.

Trumpin negatiiviset kokemukset liittolaisten roolista Yhdysvaltain Iran-sodassa ovat todennäköisesti vahvistaneet jo valmiiksi kielteisen liittolaiskuvan negatiivista tunnelatausta, millä voi olla haitallisia, lisäkitkaa luovia vaikutuksia Natolle ja laajemmalle Yhdysvallat–Eurooppa-suhteelle, jonka osa Suomen kahdenvälinen suhde myös on. Mikäli Trumpin loppukauden transatlanttiset suhteet jatkuvat alituisena tulipalojen sammuttamisena, se heikentää eurooppalaisten kykyä vahvistaa maanosansa turvallisuutta ja autonomisuutta osana transatlanttista suhdetta. On myös mahdollista, että Trumpin toinen kausi voi johtaa entistä vakavampaan Naton poliittiseen kriisiin tai jopa sen halvaantumiseen.

Peruuttamattoman vaurion aiheuttaminen on kuitenkin epätodennäköistä johtuen muun muassa kongressin asettamista rajoitteista Natosta eroamiselle ja Yhdysvaltain joukkojen vetämiselle.

Selonteko ei ymmärrettävistä syistä spekuloi tämänhetkisillä transatlanttisten suhteiden riskeillä, mutta niihin varautumista olisi voinut käsitellä edes epäsuorasti. Asiakirjan yksi merkittävimmistä linjauksista on Suomen tuki eurooppalaisemman Naton rakentamiselle pitkällä aikavälillä, mikä on myös riskienhallinnan väline. Siihen, kuinka merkittävästä urakasta on kyse ja kuinka vahvempaa eurooppalaista pilaria lähdetään rakentamaan, selonteko ei tarjoa vastauksia. Tässä vaiheessa on myös selvää, että Suomen Nato-ratkaisu nojaa luultua enemmän eurooppalaisiin liittolaissuhteisiin. Ottaen huomioon, kuinka keskeinen osa eurooppalaisempaa Natoa ja koko Nato-ratkaisua pohjoismainen yhteistyö on, sille annetaan selonteossa melko vähän tilaa, eikä asiakirja linjaa konkreettisista toimista, joilla selonteon ambitiotaso "maailman parhaiten integroidusta alueesta" (s. 16) pyritään toteuttamaan. Sama pätee muiden eurooppalaisten liittolaissuhteiden kehittämiseen, mikä jää dokumentissa maininnan tasolle.